

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINI IJTIMOIIY PEDAGOGIK FAOLIYATGA TAYYORLASHNING ZARURIY SHART-SHAROITLAR

Raxmonov A. R.

ChDPU "Umumiy pedagogika"

kafedrası pedagogika fanlari bo'yicha (PhD) falsafa doktori

Tayanch so'zlar: ijtimoiylashuv muammosi, ko'tarilink ruxiyati, intellektual rivojlanishining, hayotda ikkinchi darajali narsani intuitiv ravishda.

Ключевые слова: интуитивно понятно, что проблема социализации, возвышения психики, интеллектуального развития, является второстепенной в жизни.

Key words: the problem of socialization, ascent permission, intellektual development, intuitively what is secondary in life.

Резюме:

Maqolada uzluksiz talim tizimida boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijtimoiy pedagogik moslashuvlarida ota-onalarning asosan rolini oshirishda eng samarali usullarni qo'llash haqida fikr yuritildi.

Резюме:

В статье была рассмотрена идея применения наиболее эффективных методов повышения эффективности роли родителей в социально-педагогической адаптации младших школьников в системе непрерывного образования.

Summary:

The article focused on the application of the most effective methods in increasing the role of parents in social pedagogical adaptation of Primary School students in the system of continuous education.

Ta'limning maqsadi jamiyatni ehtiyojlarga mos ravishda shakllantirib borishdir. Shunday ekan, ta'lim-tarbiya maqsadi mos va mutanosib bo'lishi kerak. Ta'limiy maqsad asosida o'quvchilarda mustaqil fikrlash, og'zaki va yozma savodxonlikni oshirish, mantiqiy tafakkurni rivojlantirish orqali bir tomondan ularning ijtimoiylashuvi moslashishlari bilan muloqot madaniyati takomillashtiriladi. Ammo shuni alohida ta'kidlab o'tishimiz lozimki har bir insonni hayotdagi birinchi, yorqin va unutilmas daqiqalardan biri o'zining birinchi darsga qatnashgan damlaridiridir. Ya'ni ilk o'quvchilik laxzalaridir.

Har birimiz uni eslaymiz maktabdagi birinchi kunimiz, birinchi baholash, birinchi o'qituvchining hotiramizda muxrlanib qolgan siymosidir. Bola uchun maktabga kelish juda muhim va undagi voqealar hamisha yuksak hisoblangan. Bu yerda u hayot uchun zarur bo'lgan bilimlarni oladi, intizomga amal qiladi, mustaqil fikrlaydi va tengdoshlar bilan muloqot qilishni o'rganadi .

Maktabda kattalarni odatlarini o'rganish yo'lida birinchi bosqichning omili bu hayot tarzidir. Ammo, bu muhim bo'lsada, ba'zan bola yangi turmush tarziga o'rganishi juda qiyin, avval kundalik hayotdan uzoqlashish qatorida va u nima uchun darslarga borishi kerakligini tushunib yetadi. Bu esa bolani maktabda jamoaga "qo'shadi" ijtimoiylashuv muammosi va undan kelib chiqadigan bir qator tamoillar: kam ilmiy ishlash, o'rganishga qiziqish yo'qligi, qo'rquv o'qituvchi yoki yomon belgi olish, asossiz tajovuz uchun har bir ota-onaga qanday yordam berish kerak ekanligini ham ta'kidlash joiz.

Asosiy muammo aslida ijtimoiy moslashishdir. Bu birinchi navbatda hal qilish kerak bo'lgan jaryonlardan biri. Uni hal qilish uchun esa ikkita muhim narsaga e'tibor qilish. Birinchi savolda: so'z nimani anglatadi, ya'ni "moslashuv" va uning ahamiyati nimada? Bu atama o'zi XIX asrda paydo bo'lganligiga qaramasdan, ilk marotaba ishlatilgan tomoniga razm solsak biologiya fanida tasvir struktura va funktsiyalarni moslashtirish jarayonini anglatib tana atrof-muhit sharoitlariga ko'nikma hosil qilish. Ta'rifni fanga olib kirgan birinchi kishi Shveytsariyalik psixologi J. Piajje edi. Moslashuv mavjud bolaning intellektual rivojlanishining eng muhim bosqichlaridan biri sifatida qaralgan. U moslashuvida insonni assimilyatsiya qilish jarayoni deb ham hisoblanadi hamda atrof-muhit sharoitlari bilan ta'minlanadi. A.S.Makarenkoning pedagogik kontseptsiyasiga muvofiq;

"Ijtimoiy pedagogik moslashuv" shaxsni moslashtirishning bir shakli sifatida tushunilgan, jamoa esa shaxsning motivatsion harkatini shakllantirishdir. Ushbu hodisani o'rganish ham I.M Sechenov tomonidan amalga oshirildi. U shaxsni ma'lumotlarga moslashtirish shakli sifatida moslashuvni taqdim etdi mavjud sharoitlarini o'z ta'limotida ilgari surdi.

A.S. Ojegov va D.E.Shvedovning tushuntirish lug'atida moslashuv jismoniy va aqliy bo'lib xizmat qiladi, tananing o'zgaruvchan sharoitlarga moslashishidir.

Yuqoridagi ilmiy asoslangan fikrlarga tayanib, buni aniq aytish mumkin "moslashuv" - bu aqliy va shaxsiyatga qaramlik jarayonidir. Jismoniy darajadagi o'zgaruvchan atrof-muhit sharoitlariga ta'sir qiladi va uning xulq-atvori va dunyoqarashi vujudga keladi. Har bir insonni o'zgaruvchan sharoitlarga kiritadi va fikrlash darajasini xilma-xillikka ega qiladi.

Agarda biz bola va kattalar oʻrtasidagi moslashuvni taqqoslasak u inson-uchun juda murakkab. Buning sababi birinchi sinf oʻquvchilarining yosh xususiyatlari hisoblanib: taʼlim, fikrlash, eʼtibor, hissiy beqarorlikdir. Buning uchun birinchi navbatda bolani moslashtirish jarayoni ota-onalarning roli qandayligi? sinfi? Mazkur savolga Ota-onalarning rolini juda katta, deb baholaymiz.

Ularni esa bunday qiyin vaziyatda bolaning eng muhim yordami “bola” maqomidan “maktab oʻquvchisi” maqomiga oʻtishidir. Ota-onalarning rolini yanada aniqroq tushuntirish uchun bunda bir qator tamoillarni koʻrib chiqish muhimdir;

1. Sentyabr oyining birinchi kuniga qadar oʻquv yiliga tayyorgarlik koʻrish kerak? Tayyorgarlik esa maktab boshlanishidan kamida 1-2 hafta oldin amalga oshadi. Ota-onalarga oʻsha kuni bolaning nima kutayotganligi haqida aytib berish; kirishishni boshlaboq uning “koʻtarilinki ruxiyati” ritmiga eʼtibor bering; Bolaning unga ishonishi uchun u sevgan oʻyinlar oʻta ahamiyatlidir (u ham birinchi kuni oʻrganadi); navbatda esa bolani tosh tuyalar bilan ham mashgʻul qilish mumkin (“oʻzaro aloqani taʼminlaydi jumladan ota-onalarni ham faollashtiradi”).

Maktab kiyimlarini yangi, toza va belgilangan joriy formada boʻlishi. Bu esa allaqachon tanish yoki sevimli tafsilotlarni qoʻshish bilan amalga oshadi (sevimli paypoq, tor koʻylak, koʻylakdagi belgi va boshqalar) shuni unutmaslik lozim bolaga mobil telefon (va umuman moslashuv davrida) bermaslik yaxshiroqdir.

Birinchi sinf oʻquvchisi yangi hayotiy vaziyatga va yangi narsalarga yomon munosabatda boʻladilar ayniqsa kattalar, agar u bilan doimiy aloqa qilish imkoniga egadirlar. Oʻqituvchi bolani gullarga qiziqtirishda his-tuygʻularini estetikaga mos boʻlishi kerakligi ularning goʻzalligini taʼminlaydi(ular bir oz boʻlsin). Agar u yaxshi boʻlsa ularga gullarni tanlatish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bu uning uchun unchalik balki muhim emas boshqa bolalar chiroyli gullar olib kelishga qiziqadilar.

Bola uchun har bir narsani kechqurun tayyorlang, shunda ertalab hech qanday shoshish va vahima kuzatilmaydi. Bolani ertalab sekin ovqat yeyishi uchun vaqtni hisoblang, iloji boʻlsa ertalabki badantarbiyani ham muntazam kuzating. 2. Stressni qanday yengish kerak? Bu savolni ritmik hayot va kun tartibini taʼminlash uyda va maktabda (bu yerda oʻz namunasi va uning bolasini taqlid qilish juda muhimdir).

Uyda kattalar xatti-harakati muhim hisoblanib tabiiy iliq ruxiyat, tabiiy xotirjamlikni amalga oshirish (buzilmasdan, baland ovozda); Bir muncha vaqt kerak va anʼanaviy bolalar marosimlarini davom ettirish qatorida,

ovqatlanish, yuvinish, birgalikda o‘ynash, sog‘inch birla quchoqlashish, tungi o‘qish maktabgacha bolalikda qabul qilingan bolalikni qadriyatlarini asrash . O‘yinning kuchlanishini olib borishda suv, qum, bo‘yoqlarda chizish – o‘lchamlarini olish bilan axamiyatlidir. Yoqasi kirlangan kiyimlar, zamon uchun tanqidiy munosabatlar yoki hukmlar, ishlab chiqarishga nisbatan mo‘ljallangan texnikumlarda boshlang‘ich ta‘lim mutaxassisligi bo‘yicha (rangli qog‘oz bilan ishlash, eski jurnallar va ularning rasmlarini yopishtirish), havoda sport o‘yinlari(to‘p, arqon, “klassikalar” va boshqalar). Bekor vaqt bo‘lmasligi juda muhimdir bu yuzasidan ogohlantirishlar (televizor, qabul qiluvchi) axborot almashinuvdir. Bolaga berish kerak ammo vaqti-vaqti bilan haqiqiy bolalardagi quvonchni boshdan kechirish imkoniyati tug‘iladi.

(bayram, teatr tomoshalari). Ko‘pchilik uchun, dam olish uchun stressni yengillashtirish tabiat bilan uyg‘un yashashdir (ayniqsa, mehnatni o‘rni yuksak hisoblanadi).

3. Bola maktabdan qaytib kelganidan keyin nima so‘rashi mumkin? Ko‘plab psixologik eksperimentlarga ko‘ra, ota-onalar tomonidan qiziqtirgan savollari, bolaga ularning yuksak darajasi va qadr qimmatlari hisoblangan. Bu esa bolaning doimo axvolini so‘rash va uning ota-onasi uchun asosiy o‘rinda ekanligini ko‘rsatadi. Hayotda ikkinchi darajali narsani intuitiv ravishda, u asosan bunga tayanadi, ota-onalarning qadriyatlarini davom ettiradi. Lekin bu uning rivojlanishda asosiy jarayon bo‘ladi degani emas aksincha ularning istaklariga qat‘iy rioya qilishdir. Ko‘pincha bola ota-onalarning oddiy e‘lon qilingan talablariga javob bera olmaydi, eng qiyin tomoni bunda inqirozlarni mavjudligidir. Ba‘zan bu butunlay teskari amalaga oshishida bola maktabning ta‘limiy qadriyatlarga e‘tiborsiz bo‘la boshlaydi, ularning ota-onalari manfaatlarini rozi qilish uchun harakatlanadi. Ota-onalarning iltimosiga binoan bola ikki narsani tushunishi kerak:

1. Ota-onalar u bilan bo‘lgan hamma narsaga qiziqishadi va bu asosan maktabda sodir bo‘ladi; 2. Ota-onasi uning muvaffaqiyati uchun qayg‘uradi, lekin ayni paytida, ular uni shunday yoqtiradi.

4. Ota-onalar ishtirokisiz nimani qilish mumkin emas? Mantiqiy va shubhasiz, bu o‘rinda ota-onalar ishtirokisiz hech narsa qurilishi mumkin emas ammo bolaning uy vazifasini bajarishida mustaqilligi, vazifa bajarish uchun ish joyini tashkil etishi, jamoatchilik ishlarini va shaklni tayyorlash kabilar ham quyidagila sirasiga kiradi. Bu holatda “oltin o‘rda”ni kuzatish juda muhimdir. Bolaga maktabga tayyorgarlik ko‘rish uchun barcha vazifalarni bajarish kerak va har kuni uning xatolari unga ishora va topish singari hatoni esa tuzatish uchun o‘rgatish zarur. Odatda bilamiz har bir narsani o‘z-o‘zidan qo‘yib bo‘lmaydi.

Lekin, uni yoqib yuborolmaysiz barcha qiyinchiliklardan halos bo'lishda, chunki o'rnatish "buni o'zingiz qilmang iloji boricha!" Bu juda qiyin! Siz uchun men qilaman", "yordamsiz o'rgangan yaxshi", asosan rad etishga olib kelishi mumkin bo'lgan har qanday mustaqil harakatlaridan va ishonchsizligidan muvaffaqiyat kutmaslik kerak. Agar u bolaga yordam berishni xohlasa, ota-ona nimani kuzatishi kerak uning yaxshi o'qish uchun? Ota - onalar uchun eng muhim vazifa-bu vazifalarni tayyor holda bo'lish emas" balkim uni bajarishga nisbatan muammoli vaziyatni yuzaga keltirishdir. Shu o'rinda uyda ta'lim beruvchi o'qituvchilar o'zlarini tushunadigan, sevadigan va tinglaydigan, ota-onalarni bolalarining muvaffaqiyati va o'qishdagi muvaffaqiyatsizligidan muntazam habardorlar deya ta'kidlaganlar. Ota-ona kerakli harakatni amalga oshirishda bola mustaqilligini kuzatib borishi uy ishlarini bajarishga ko'maklashadi (shu jumladan, maktab uy vazifasini bajarish). Yana shuni kezi kelganda ta'kidlash kerak ota-onaning birinchi tashvishi-bolada shakllanishi muhim bo'lgan chiroyli kiyinish(masalan, dantellarni bog'lash), uyqu, xonani va ish stolini tozalash, yotishdan oldin tishlarni tozalash, maktab kiyimlarini tayyorlash va boshqalari. Ammo shuni unutmasligimiz kerak birinchi sinf o'quvchisining harakatlari mustaqil ravishda amalga oshirilishi bilan bir qatorda ularning barchasi kattalar nazoratidadir.

6. Ota-onalarga sinf faoliyati hususida tez-tez murojaat qilish kerakmi? Moslashuv davrida doimiy ravishda ota-onalarni murojatlarini o'z o'rnida o'rnatish kerak va sinf rahbari bu bilan ota-onalar o'rtasidagi munosabatlarni barqarorligini ta'minlaydi. Afsuski, o'qituvchilar kamdan-kam hollarda sinfdan keyin uyda bolaga nima bo'lganini aniqlayapti bu esa ota-onalar bola bilan nima sodir bo'lganligi haqida zaif fikrga egaligi maktabga ishonchni susaytirmoqda. O'qituvchi va ota-onalar uchrashuvlarining joyi va vaqti haqida avvalo o'zaro kelishish kerak, ular o'z kuzatuvlarini almashishlari mumkin, bolalarning harakatlari haqida taassurotlarga ega qilinadi. Ta'limning birinchi yilida ota-onalar va o'qituvchilar bolalarga ibrat bo'lishlari kerak. Har bir inson uchun birinchi sinfga kirish eng muhim va jozibador hisoblanib aslida ular uzoq, qiziqarli va unutilmas maktab yo'lida birinchi qadamdir. Ota-onadan bu qadamni iloji boricha muntazam kuzatishlari juda muhimdir keyinchalik esa yengil, rangli, yokim stressga olib kelmaydi, kelajakda birinchi qo'ng'iroqning salbiy xotiralariga olib kelishi mumkinligi oldi olinadi. Bu yo'lda ota-onalar qanchalik muvaffaqiyatli bo'lishlari yokim birinchi sinf o'quvchilarining ijtimoiy pedagogik moslashuv davrida extiyotkorona munosabatlar tarbiyaviy shakllantirilib boriladi. Lekin, eng ko'p holatda ota-onalarni o'zlari uchun barqaror harakat bo'lib qolishi kerak. Mahalliy odamlar va ota-onalar, bolalarini

muvaflaqiyatsizligiga qaramay, turli hodisalar, tushkunlik va tajribalarni doimo u bilan birga bo‘ladilar. Eng asosiysi har doim bolalarga yordam beradilar va ularni ko‘ngildan sevadilar. Bu esa boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ijtimoiy pedagogik moslashuvchanlikda ota-onalarning rolini oshirishda asosiy manba sifatida hizmat qiladi.

Adabiyotlar:

1. Sh.M.Mirziyoyev Milliy taraqqiyot yo‘limizni qatiyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz. T: “O‘zbekiston” 2017 yil 31b
2. Movlanova R.A, Voxidov N.H Ijtimoiy pedagogika “Istiqlol nashriyoti” 2009 yil 25-26b
3. A.R.Raxmonov “Boshlang‘ich ta‘lim jarayoniga innovatsiyon yondashuv” Respublika ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari “O‘qituvchi innovatsiyon faoliyatining asosiy xususiyatlari” 66b
4. A.R.Raxmonov “Zamonoviy o‘quv mashg‘uloti va ta‘limning o‘ziga xos imkoniyatlari” O‘zbekiston respublikasi xalq ta‘limi vazirligining ilmiy-metodik jurnali 2020 yil 51b
5. Gippenreiter yu. B. bolalarga nima qilish kerak ... savol va javoblar / Hippenreiter yu. B. – M.: Ed. Ast, 2015. – 74 b.